

OVERIJSSELSE OORKONDEN

DOOR MR. G. J. TER KUILE

Wie bezig is een oorkondenboek samen te stellen, weet dat men daarbij bezwaarlijk de volledigheid kan betrachten, dat vroeg of laat uit een of andere schuilhoek oorkonden te voorschijn zullen komen, die tot dusver op die plaatsen vergeten en verborgen zijn geweest. Zo staat het ook met het Oorkondenboek van Overijssel: Dr. F. Ketner te Utrecht heeft in de loop van dit jaar mijn aandacht gevestigd op een oorkonde van 15 juni 1283, die berust in het Hauptstaatsarchiv te Düsseldorf (Archief van het kapittel van Emmerik) en die tot dusverre nog nooit de aandacht van archivariissen en historici getrokken heeft ¹⁾.

In dit charter zegt de proost van Oldenzaal, dat hij ten behoeve van de proosdij van Oldenzaal voor 120 ponden van het kapittel van Emmerik de tienden en andere inkomsten heeft gekocht, die het kapittel trok uit goederen, die liggen in het kerspel Haaksbergen en meer algemeen in Twente.

Het merkwaardige is nu, dat we wel vernemen dat de bisschop van Utrecht en het kapittel van Deventer, de abdij Vreden en de Commanderie der Johanniters te Burgsteinfurt bezittingen onder Haaksbergen hadden, maar dat we voor de jaren na 1283 niet hebben kunnen vinden dat zulks ook het geval was met de proosdij van Oldenzaal. Waarschijnlijk heeft de proosdij deze in 1283 verworven vermogensbestanddelen al vrij spoedig nadien weer van de hand gedaan.

In deze oorkonde van 15 juni 1283 treedt Gozewijn, proost van Deventer, op als borg voor Gijsbrecht, proost van Oldenzaal. Beide worden in een lange reeks van oorkonden genoemd. Gozewijn komt het eerst voor omstreeks 1274 en is 18 januari 1303 overleden ²⁾. Hij wordt opgevolgd door Hendrik, graaf van Dahl en heer van Diepenheim (1303-1316).

¹⁾ Deze oorkonde zal in het nieuwe Oorkondenboek van Gelderland, dat thans in bewerking is, in zijn geheel worden uitgegeven.

²⁾ G. Brom, *Regesten van oorkonden betreffende het Sticht Utrecht, 694-1301* (Utrecht 1908), no. 1803; G. Dumbar, *K. en W. Deventer, I* (Deventer 1732) blz. 375.

Gijsbrecht, proost van Oldenzaal, komen we voor het eerst tegen in een oorkonde van 4 april 1279, en voor het laatst op 6 juni 1297 ³⁾. Hij is in april 1298 of 1299 overleden en werd opgevolgd door Philips van Almelo ⁴⁾. Zij komen samen voor in oorkonden, waarbij zij als scheidslieden geschillen hebben beslecht; zij komen ook beide voor in privileges, die in 1283 en 1292 aan Goor en Zwolle zijn toegekend ⁵⁾.

Het is niet uitgesloten dat voor een goed begrip van de transactie, die heeft plaats gehad, we twee oorkonden van 2 juli 1316 enigszins nader moeten bezien ⁶⁾. In de eerste van die oorkonden zegt Hendrik, graaf van Dahl en proost van Deventer, dat enkele met name genoemde tienden van erven in het kerspel Haaksbergen, die indertijd door de Deventer kanunnik Hendrik van Almelo waren aangekocht, door diens overlijden weer zijn teruggevallen aan hem, proost voor- noemd, en dat hij die tienden heeft geschonken aan het kapittel van Deventer. In de tweede oorkonde van 2 juli 1316 wordt nog vast- gelegd, dat na Hendrik van Almelo niemand meer met die tienden beleend is geweest.

Het is duidelijk, dat de proost hier optreedt als graaf van Dahl en heer van Diepenheim, die deze tienden onder Haaksbergen in leen had uitgegeven. Hendrik van Almelo, kanunnik te Deventer, had ze gekocht van een verkoper, die niet met name genoemd wordt. Na Hendrik's dood op 3 mei 1316 vervielen deze tienden weer aan de leenheer, tengevolge waarvan deze er vrij over kon beschikken ⁷⁾. Het lijkt ons niet onmogelijk, wanneer we er rekening mee houden dat in de oorkonde van levering der tienden van 2 juli 1316 Gerhardus Heyinc, proost van Oldenzaal, met nadruk genoemd wordt, dat de proosdij van Oldenzaal die tienden aan Hendrik van Almelo heeft ver- kocht.

³⁾ F. Ketner, *Oorkonde Sticht Utrecht*, IV. 2 (1954) no. 2001; V. 2 (1959) no. 2820.

⁴⁾ Het necrologium van Oldenzaal noemt als de dag van Gijsbrecht's overlijden 24 april, dat van St. Marie 26 april. Zie Nederl. Archievenblad, XX (1911/12) blz. 212.

⁵⁾ G. J. ter Kuile, *Oorkondenboek van Overijssel*, II (1964) no. 376 en 430.

⁶⁾ G. J. ter Kuile, a.w., III (1966) no. 663 en 664.

⁷⁾ Zie voor de sterfdag van Hendrik van Almelo G. Dumbar, *K. en W. Deventer*, I blz. 389.

BIJLAGE

1283 juni 15. *Datum anno Domini MCC octogesimo tercio, in die beati Viti.*

Gyselbertus, proost van Aldensele, verklaart dat hij voor de proosdij aldaar van deken en kapittel van de kerk van Embrica (Emmerik) al hun tienden, pachten, renten en al hun rechten op onroerend goed, in het kerspel Hokseberge (Haaksbergen) en in Twentia gelegen, heeft gekocht voor 120 £ £; dat hij de helft van dat bedrag in gemunt geld heeft betaald en dat hij de andere 60 £ £ binnen drie jaar zal betalen; dat hij vervolgens heer Goswinus, proost van Daventria, en heer Conradus de Steynwic, kanunnik te Embrica, tot borgen heeft gesteld, die bij wanprestatie met hem te Embrica of te Sutphania in leistung zullen gaan.

H.s.: Oorspr. charter in het Hauptstaatsarchiv te Düsseldorf (Archief St. Maartenskapittel te Emmerik, charter no. 18).

Aantekening: De drie uithangende zegels zijn afgevallen.